

EUROPOS SAJUNGOS BENDROS ENERGETIKOS POLITIKOS FORMAVIMASIS IR LIETUVOS INTERESAI

ŽYGIMANTAS VAIČIŪNAS

Europos Sąjungos bendra energetikos politika – šiuo metu viena svarbiausiai besivystančių ES integracijos sričių. Lietuvai ES energetikos politika yra svarbi priemonė didinti savo energetinį saugumą, todėl nuo narytės ES pradžios Lietuva siekia aktyviai dalyvauti ES energetikos politikos formavimosi procese. Šio straipsnio tikslas – įvertinti bendros ES energetikos politikos naudą Lietuvai, apžvelgti kertinius ES energetikos politikos elementus ir aptarti Lietuvos poveikį ES energetikos politikos nuostatom. Straipsnyje siekiama įvardyti priežastis, dėl kurių energetika tapo vienu iš Lietuvos Europos politikos prioritetų, nustatyti Lietuvos interesus ES energetikos politikos atžvilgiu ir galiausiai, atsižvelgiant į ES energetikos politikos darbotvarkę, įvertinti jos ir Lietuvos energetikos interesų suderinamumą. Išvadinis straipsnio teiginys – Europos Sąjungos ir Lietuvos energetikos politikos prioritetai laipsniškai supanašėja – vertintinas kaip Lietuvos Europos politikos laimėjimas, rodantis, kad Lietuvai pavyko savo nacionalinius interesus paversti visos ES energetikos politikos prioritetais.

Žygimantas Vaičiūnas – Vilniaus universiteto Tarptautinių santykių ir politikos mokslų instituto doktorantas (el. paštas: zygimantas.vaiciunas @tspmi.vu.lt).

© Žygimantas Vaičiūnas, 2009

Straipsnis įteiktas redakcijai 2009 m. kovo 1 d.

Straipsnis pasirašytas spaudai 2009 m. rugsėjo 30 d.

Lietuvos narystės Europos Sąjungoje (ES) vertinimas – gana naujas viešųjų ir akademiųjų svarstymų objektas. Turbūt neatsitiktinai šie svarstymai pagyvėjo Lietuvai minint penktąsias savo narystės Europos Sąjungoje metines – būtent ši simbolinė data tapo dar vienu atskaitos tašku vertinant ne tik kuo Lietuvai yra naudinga narystė ES, bet ir kuo Lietuva gali prisidėti prie ES politikų formavimo ir įgyvendinimo. ES energetikos politika – viena sričių, kurią formuojant Lietuva nuo pat narystės ES pradžios siekia aktyviai dalyvauti. Lietuvos suinteresuotumas bendra ir stipria ES energetikos politika ir beprecedentis ES energetikos politikos formavimosi pagreitis leidžia kelti hipotezę, kad Lietuvos įtaka ES energetikos politikos formavimosi procese buvo santykinai didelė, taigi daugelio ES iniciatyvų energetikos srityje autorystė taip pat neabejotinai priskirtina ir Lietuvai.

Narystės Europos Sąjungoje vertinimas pagal konkrečius sektorius (šiuo atveju – energetikos sektorių) – nėra lengvai įgyvendinama užduotis, nes pačios ES politinės sistemos prigimtis pasižymi visapusiška integracija, todėl „grynosios“ politikos pagal konkrečius sektorius apraiškų ES nėra daug. Vis dėlto šiame straipsnyje ES energetikos politika bus apžvelgiama atskirai nuo kitų ES politikos sričių – šis metodologinis analizės nuokrypis gali būti pateisinamas argumentu, kad ES energetikos politika yra unikalus ES integracijos atvejis tiek dėl savo objekto, tiek dėl formavimosi greičio, tiek dėl politikos turinio. Pabrėžtina, kad šiame straipsnyje nesiekiami visapusiškai apibendrinti ES energetikos politikos ir Lietuvos energetinių interesų santykio, o tiesiog bandoma apžvelgti ES ir Lietuvos energetinės darbotvarkės problematiką, bendruosius šios darbotvarkės taškus ir galimas ES energetikos politikos raidos trajektorijas.

Šio straipsnio tikslas – įvertinti bendros ES energetikos politikos naudą Lietuvai, apžvelgti svarbiausius ES energetikos elementus ir apibendrinti Lietuvos įtaką ES energetikos politikos formavimuisi. Kai Lietuva tapo Europos Sąjungos nare, savarankiška ES energetikos politika dar tik buvo pradėjusi formuotis, todėl straipsnyje orien-

tuojamasi ir į penkerių metų Lietuvos narystės Europos Sąjungoje apžvalgą, ir glaustai aptariami svarbiausi ES energetikos politikos formavimosi etapai.

1. Europos Sąjungos energetikos politikos ištakos ir svarbiausi ją formuoti skatinantys veiksniai

Istoriškai Europos Sąjungos integracijos ištakų neabejotinai reikėtų ieškoti energetikoje: dabartinės ES struktūros pirmtakė buvo 1951 metais susikūrusi Europos anglių ir plieno bendrija, o 1957 metais energetinė darbotvarkė tapo aktuali dar kartą – buvo įsteigta Europos atominės energetikos bendrija. Nors energetikos klausimai ES integracijos istorijoje buvo ypač reikšminga integracijos ašis, kaip savarankiškas objektas ES energetikos politika integracinėje ES darbotvarkėje atsirado visai neseniai¹. Svarbiausios ES energetikos politikos iniciatyvos pradėjo formotis tik 2005–2006 metais ir pastaruoju metu yra vienas aktualiausių klausimų, nuolat svarstomų įvairaus lygmens ES susitikimuose. Todėl neabejotinai galima teigti, kad Europos Sąjungos energetikos politika – viena naujausių ir dinamiškiausių beprecedenčiu pagreičiu besiformuojančių ES integracijos sričių.

ES energetikos politika pamažu tampa vienu svarbiausių ES politinės darbotvarkės objektų, todėl natūraliai kyla klausimas, kokie veiksniai skatino bendros ES energetikos politikos formavimąsi. Taigi siekiant apžvelgti ES energetikos politikos turinį ir šios politikos svarbą ES, pirmiausia būtina nustatyti svarbiausias savarankiškos ES energetikos politikos formavimąsi skatinančias varomąsias jėgas. Tai padaryti yra gana sunku, nes šios jėgos yra kompleksinės ir iš dalies sutampa. Vis dėlto galima teigti, kad beprecedentį formavimosi pagreitį ES energetikos politikai suteikė bent kelios svarbiausios varomosios jėgos: a) 2004 metų ES plėtra, kai ES narėmis tapo Vidurio ir Rytų Europos valstybės, kurių

energetinis saugumas, palyginti su ES senbuvėmis, buvo kur kas menkesnis; b) kitų ES politikų (pavyzdžiui, aplinkosaugos, konkurencingumo) evoliucija, kai energetikos politika jau nebegalėjo būti tik sudedamoji šių politikų dalis, o jai prireikė atskiros darbotvarkės; c) Rusijos energijos išteklių tiekimo Europos Sąjungai sutrikimai, pirmiausia – 2006 metų Rusijos ir Ukrainos bei 2007 metų Rusijos ir Baltarusijos energetiniai konfliktai. Būtent šie trys veiksniai gali būti įvardyti kaip bendros ES energetikos politikos formavimosi katalizatoriai.

Nors ES energetikos politikos formavimąsi skatino ir daugiau veiksnių, bene svarbiausią ES energetikos politikos katalizatoriaus vaidmenį neabejotinai atliko 2004-ųjų ES plėtra, kai ES narėmis tapo Vidurio ir Rytų Europos valstybės, kurių energetinio saugumo lygis buvo santykinai žemas, o energetinio pažeidžiamumo laipsnis – santykinai didelis. Nors Vidurio ir Rytų Europos valstybių interesai ES energetikos politikos atžvilgiu yra gana skirtingi, šias valstybes vienija vienas akivaizdus bruožas – visų jų priklausomybė nuo vieno energijos išteklių importo šaltinio yra gerokai didesnė nei ES senbuvėms². Todėl daugelis 2004 metais ES narėmis tapusių Vidurio ir Rytų Europos valstybių savo energetinį saugumą pirmiausia siejo būtent su bendra ES energetikos politika, kuri pirmiausia joms leistų sumažinti neproporcingai didelę priklausomybę nuo monopolinėmis pozicijomis besinaudojančio vieno energijos išteklių tiekėjo. Lietuva, kaip ir kitos 2004 metais ES narėmis tapusios valstybės, buvo ir yra suinteresuota kuo greitesniu ir visapusiškesniu ES energetikos politikos formavimusi, todėl neatsitiktinai ES energetikos politika iš esmės tapo vienu iš Lietuvos Europos politikos prioritetų.

2. Energetika kaip Lietuvos Europos politikos prioritetas

Energetinio saugumo užtikrinimas yra vienas svarbiausių valstybės nacionalinių interesų, nes nuo energetinio saugumo daugiausia pri-

klauso ir valstybės nacionalinis saugumas. Dėl didelio energetikos sektoriaus poveikio kitoms valstybės sritims energetikos politikos tikslai ir uždaviniai valstybės vidaus ir užsienio politikoje dažniausiai traktuojami kaip prioritetiniai. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, pastaroji tapo dar vienu Lietuvos energetikos politikos interesų užtikrinimo kanalu. Kitaip tariant, Lietuvai tapus ES nare, išsiplėtė galimybių įgyvendinti savo energetinius interesus erdvė.

Lietuvai susiklostė ypač palankios struktūrinės sąlygos daryti įtaką ES energetikos politikai, nes, kaip minėta, Lietuvos narystės ES pradžia iš esmės sutapo su ES energetikos politikos formavimosi pradžia. Taigi Lietuva, 2004 metais tapusi ES nare, kitaip nei kitose ES integracijos srityse, turėjo unikalias galimybes prisidėti prie ES energetikos politikos formavimo nuo pat šios politikos atsiradimo. Vertinant Lietuvos poveikį ES energetikos politikai, galima išskirti du svarbiausius veiksnius, kurie didino Lietuvos galimybes daryti įtaką ES energetikos politikai: a) pamatinės ES energetikos politikos iniciatyvos pradedamos kelti Lietuvai jau tapus ES nare, todėl Lietuva gali visavertiškai dalyvauti formuojant šią politiką; b) dėl savo energetinės būklės specifikos (didelio energetinio pažeidumo) Lietuvos suinteresuotumas efektyvios ES energetikos politikos susiformavimu buvo ypač didelis. Dėl šių dviejų veiksnių energetikos politika buvo ir yra vienas svarbiausių Lietuvos Europos politikos prioritetų. Natūralu, kad panašias struktūrines galimybes dalyvauti formuojant ES energetikos politiką turėjo ir kitos Vidurio ir Rytų Europos šalys, ES narėmis tapusios 2004 metais, tačiau Lietuvai atsivėrusių struktūrinių galimybių ir jos specifinio intereso dalyvauti formuojant bendrą ES energetikos politiką kombinacija neabejotinai buvo viena stipriausių iš visų ES narėmis 2004 metais tapusių šalių.

Lietuvos aktyvumas siekiant kuo ambicingesnės ES energetikos politikos pirmiausia kyla iš poreikio didinti Lietuvos energetinį saugumą. Lietuvos energetinio saugumo lygis yra santykinai žemas, o didelį Lietuvos energetinį pažeidimą lemia bent kelios priežastys.

Pirma, Lietuva daugiausia yra priklausoma nuo vieno energijos išteklių tiekėjo (iš Rusijos importuojama apie 90 proc. naftos³ ir absoliučiai visos gamtinės dujos). *Antra*, Lietuva kartu su Latvija ir Estija priskiriama vadinamajai energijos salai, t. y. energetinės infrastruktūros požiūriu yra visiškai nuo kitų ES šalių izoliuota teritorija. *Trečia*, Lietuvos galimybės savarankiškai įgyvendinti energijos išteklių importo iš alternatyvių valstybių projektus yra minimalios. *Ketvirta*, ES stojimo sutartyje numatytas įsipareigojimas iki 2009 m. gruodžio 31 d. uždaryti Ignalinos atominę elektrinę dar labiau didina Lietuvos energetinę priklausomybę nuo iš esmės monopolinio energijos išteklių tiekėjo – Ignalinos atominės elektrinės antrojo bloko uždarymas iš esmės sumažina Lietuvoje vartojamų energijos išteklių įvairovę, nes branduolinės energijos dalis turi būti kompensuojama kaip pirminį energijos šaltinį naudojant daugiau gamtinių dujų⁴. Taigi Lietuvos energetinis pažeidimas yra ypač didelis, o realių priemonių, padedančių užtikrinti valstybės energetinį saugumą, nėra daug. Šiuo atveju Lietuvos narystė ES ir sparčiai besiformuojanti ES energetikos politika yra viena svarbiausių priemonių Lietuvos energetiniam saugumui didinti.

Pažymėtina, kad ES energetikos politika gali būti gana universali Lietuvos energetinių interesų įgyvendinimo priemonė, todėl Lietuva savo energetinį saugumą pirmiausia sieja būtent su ES energetikos politikos perspektyvomis. Kitaip tariant, ES energetikos politika gali padėti spręsti visas svarbiausias didelio Lietuvos energetinio pažeidimo problemas, pavyzdžiui, vienu metu gali būti plėtojamos energetinės infrastruktūros jungtys su kitomis ES šalimis ir įgyvendinami projektai, kurių paskirtis – importuoti energijos išteklius iš alternatyvių Rusijai šaltinių.

Nenuostabu, kad dėl pirmiau minėtų priežasčių Lietuva yra viena aktyviausių ES valstybių, keliančių ES energetikos politikos iniciatyvas ir ypač suinteresuota ES energetikos politika, kuri padėtų užtikrinti patikimą energijos išteklių tiekimą tiek Lietuvai, tiek apskritai

visoms ES valstybėms. ES energetikos politikos nauda Lietuvai pirmiausia priklauso nuo ES energetikos politikos formavimosi krypties ir šios politikos turinio. Taigi *a priori* ES energetikos politika dar negali sumažinti Lietuvai aktualiausių energetinių grėsmių ir visapusiškai padidinti Lietuvos energetinį saugumą. Vienas iš svarbiausių ir kartu didžiausių iššūkių Lietuvai – besiformuojančią ES energetikos politiką kuo geriau priderinti prie savo prioritetų, todėl vienas svarbiausių Lietuvos įtakos ir poveikio ES energetikos politikai indikatorių – ES energetikos politikos iniciatyvų, konkrečių nuostatų ir šios politikos prioritetų suderinamumas su Lietuvos energetikos politikos prioritetais. Žinoma, Lietuvos energetikos politikos prioritetai gali būti gana nuosekliai nustatomi atsižvelgiant į didžiausius Lietuvos energetinius pažeidimus, tačiau siekiant nustatyti Lietuvos Europos politikos energetikos sektoriuje rezultatyvumą, pirmiausia būtina išskirti Lietuvos prioritetus ES energetikos politikos ir konkrečių šios politikos nuostatų atžvilgiu.

3. Lietuvos prioritetai ES energetikos politikoje

Svarbiausias Lietuvos interesas ES energetikos politikos atžvilgiu – kuo spartesnis pačios ES energetikos politikos, kuri būtų universali, plati ir visapusiška, formavimasis. Šiuo atveju galima išskirti bent dvi Lietuvos prioritetų ES energetikos politikoje dimensijas: a) kuo spartesnis ES energetikos politikos formavimas; b) kuo universalesnė ir platesnė funkcinė prasme ES energetikos politika. Taigi kiekybiniu požiūriu Lietuva suinteresuota kuo operatyvesne ES energetikos politika, tačiau taip pat gana dažnai pabrėžiama šios politikos kokybinė dimensija – kuo platesnė ir kuo įvairiapusiškesnė ES energetikos politika. Kitaip tariant, Lietuvos interesus atitiktų tokia ES energetikos politika, kurios principai būtų sukoncentruoti ne į atskirus sektorius, o horizontaliai atsispindėtų visose ES politikose (pavyzdžiui, ES išo-

rės santykiuose, ES konkurencingumo iniciatyvose ir kt.). Tokia horizontali ES energetikos politikos nuostatų plėtra yra viena svarbiausių šios politikos efektyvumo sąlygų – ES energetikos politika gali būti veiksminga tik tada, kai jos principai sutaps visose ES vidaus ir išorės, ekonominių ir politinių santykių srityse.

Verta pažymėti, kad Lietuvos suinteresuotumas tokia plačia ir horizontaliai kuo daugiau ES politikos sričių persmelkiančia energetikos politika kilo ne tik iš susirūpinimo šios politikos efektyvumu, bet ir iš pragmatinio Lietuvos intereso įgyvendinti konkrečius savo energetikos politikos interesus – pavyzdžiui, plėtojant Europos kaimynystės politiką su Rytų ir Pietų Kaukazo valstybėmis kartu sustiprinti savo galimybes ateityje iš šių valstybių importuoti naftą ir gamtines dujas.

Atlikti visapusišką ir sistemingą Lietuvos prioritetų ES energetikos politikoje, apžvalgą yra gana sunku, nes ES energetikos politika plėtojasi labai sparčiai, o jos darbotvarkės klausimai susiję – pirmiausia Europos Komisija (EK) inicijuoja siūlymus, o tik vėliau priimami sprendimai, todėl ES energetikos politikos darbotvarkė yra gana plati, o jos plėtros skirtumus rodo tik kitoks konkrečių nuostatų teisinis statusas.

Atsižvelgiant į didelę ES energetikos politikos dinamiką ir šios politikos darbotvarkės sąsajas, Lietuva, nors ir turėdama kryptingą energetikos politiką ir nuoseklius šios politikos įgyvendinimo prioritetus, vis dėlto yra priversta savo pozicijas dėl ES energetikos iniciatyvų formuoti *ad hoc* principu.

Ankstesnėje šio straipsnio dalyje apžvelgtos santykinai mažo Lietuvos energetinio saugumo priežastys atitinkamai lemia ir Lietuvos interesų ES energetikos politikos atžvilgiu pobūdį bei kryptį. **Kokius prioritetus Lietuva teikia ES energetikos politikai, gali būti nustatoma išskiriant keletą svarbiausių, principinių Lietuvos interesų:**

1. Kuo spartesnis ES išorės energetikos politikos formavimosi procesas. Galima išskirti vidinę ir išorinę ES energetikos politi-

kos dimensijas⁵: šiuo metu ES energetikos vidaus rinka kuriama gana nuosekliai, o energetikos politikos išorinė dimensija tebėra fragmentiška, nors jos svarba energetinio saugumo požiūriu yra ne mažesnė nei vidinės. Lietuva pirmiausia suinteresuota ES išorės energetikos politikos formavimusi, tačiau ES energetikos politikos formavimosi logika iš esmės yra atvirkštinė – pirmiausia suformuojama ES vidaus rinka, o tik tada, atsižvelgiant į vidaus rinkos tendencijas, plėtojama ES energetikos išorinė dimensija. Turint galvoje ES energetikos politikos formavimosi praktiką ir Lietuvos interesus, Lietuvos energetinius prioritetus atitiktų ES vidaus ir ES išorės energetikos politikos formavimosi kompromisas, nes iki šiol dažniausiai ES lygmeniu pirmenybė teikiama ES vidaus energetikos rinkos formavimui. Šiuo atveju Lietuvai tikslinga skatinti vienodą ir lygiagrečią abiejų ES energetikos politikos dimensijų (tiek vidinės, tiek išorinės) plėtrą.

2. **Nuoseklus ES vidaus rinkos formavimo procesas pirmiausia plečiant Baltijos valstybių energetinės infrastruktūros jungtis su kitų ES valstybių narių energetinėmis sistemomis.** Šis Lietuvos prioritetą kyla iš Lietuvos energetinės atskirties nuo kitų ES valstybių energetinių sistemų. Nors Lietuva kartu su kitomis Baltijos valstybėmis 2006 metais EK parengtoje Žaliojoje knygoje „Europos Sąjungos tausios, konkurencingos ir saugios energetikos strategija“ įvardytos kaip energijos požiūriu izoliuota „energijos sala“ ir nuo likusios Bendrijos dalies atskirta teritorija⁶, iki 2009 metų nebuvo įgyvendintas nė vienas projektas, kuris padėtų sujungti Lietuvos energijos išteklių tiekimo infrastruktūrą su ES sistemomis. Todėl, viena vertus, Lietuva integraciją į ES energetinę sistemą traktuoja kaip vieną svarbiausių ES energetikos politikos prioritetų, kita vertus, menka pažanga įgyvendinant šį prioritetą Lietuvą verčia pabrėžti visiškai kitą poreikį – stiprinti ES išorinę energetikos politiką ir taip bent iš dalies didinti savo energetinį saugumą. Taigi santykinai lėtas vidinių ES energetinių jungčių plėtros

procesas gali būti traktuojamas kaip vienas svarbiausių veiksnių, dėl kurio Lietuva pirmiausia suinteresuota ES išorės energetikos politikos formavimusi. Vis dėlto 2008–2009 metais ES energetikos politikoje vis daugiau dėmesio pradėta skirti Baltijos valstybių energetinių jungčių su kitų ES valstybių energetinėmis jungtimis projektams. Akivaizdžiausias tokios politikos pavyzdys – 2008-ųjų lapkritį inicijuotas ir jau 2009-ųjų birželį patvirtintas Baltijos energetikos rinkos jungčių planas (angl. *Baltic Energy Market Interconnection Plan*, BEMIP). Ši savo formavimosi pobūdžiu ir turiniu beprecedentė ES iniciatyva gali tapti būtent tuo lūžio tašku, kuris Lietuvai kartu su kitomis Baltijos valstybėmis leis susitelkti pirmiausia prie energetikos jungčių projektų įgyvendinimo. Ši specifinė ES energetikos politikos iniciatyva, sukurta specialiai Baltijos valstybėms, pirmiausia yra orientuota į realių energetikos projektų įgyvendinimą ir ES vidaus rinkos kūrimą, todėl šiame kontekste ES išorės energetikos politika, kaip Lietuvos energetinio saugumo didinimo alternatyva, nėra tokia reikšminga. Taigi Baltijos energetikos rinkos jungčių planas gali būti traktuojamas kaip adekvatus ir nuoseklus ES energetikos politikos atsakymas į Lietuvos ir kitų Baltijos valstybių siekį kuo greičiau energetiniu požiūriu integruotis į ES vidaus rinką.

- 3. Kuo didesnis horizontalus ES energetikos politikos susiejimas su kitomis ES politikomis, pirmiausia su viena ES išorės politikų – Europos kaimynystės politika.** Lietuva neabejotinai suinteresuota kuo aktyvesniu ES energetikos politikos nuostatų įtraukimu į ES bendradarbiavimo su Rytų Europos ir Pietų Kaukazo valstybėmis darbotvarę. Šiuo atveju Lietuva siekia kuo didesnio ES išorės politikos susietumo su ES energetikos politika. ES politinių ir energetinių santykių simbiozės su Europos kaimynystės politikos partnerėmis pavyzdžių esama jau nuo 2006 metų⁷, nors ES išorės energetikos politikos galimybės svarstomos tik kaip ES vidaus energetikos rinkos ir vidaus energetikos politikos išvesti-

nė. Vis dėlto, nors Lietuva aktyviai pasisako už ES energetikos politikos ir ES išorės politikos jungtį (simbiozę), nustatyti, kuris Lietuvos interesus Rytų Europos ir Pietų Kaukazo valstybių atžvilgiu yra pirmesnis – kuo glaudesni politiniai santykiai ar kuo efektyvesnis energetinis bendradarbiavimas – yra gana sunku. Akivaizdu, kad šios dvi dimensijos veikia išvien – Europos kaimynystės politikos partnerėms energetika yra vienas svarbiausių bendradarbiauti su ES šalimis skatinančių veiksnių, o glaudesni politiniai santykiai su Rytų Europos ir Pietų Kaukazo valstybėmis gerina energetinių projektų įgyvendinimo perspektyvas bent jau makrolygmeniu.

4. ES energetikos politikos principų hierarchizavimas pirmenybę teikiant tiekimo saugumo principui. Tradiciškai yra išskiriami trys svarbiausi ES energetikos politikos principai: a) tiekimo saugumas; b) konkurencingumas; c) darni plėtra⁸. Tiekimo saugumo principas reiškia, kad energijos išteklių turi būti prieinami visur, kur jų reikia; konkurencingumo principas – energijos išteklių turi būti prieinami tokia kaina (rinkos kaina), kurią gali mokėti jos pirkėjas; darnios plėtros principas – energetikos sektorius ir energijos išteklių vartojimas turi daryti kuo mažiau žalos aplinkai (energijos išteklių gamyba ir vartojimas turi būti kuo geriau suderinti su svarbiausiais aplinkosaugos principais). Pažymėtina, kad bendrasis visuotinai pripažįstamas energetinio saugumo apibrėžimas apima pirmuosius du aspektus – pakankamas energetinių išteklių kiekis už prieinamą kainą. O ES akcentuojamas trečiasis energetikos politikos principas – darni plėtra – gali būti traktuojamas kaip specifinis, pirmiausia ES energetikos politikai būdingas, principas. Faktiškai visuose svarbiausiuose ES energetikos politikos dokumentuose yra nuolat pabrėžiama, kad šie trys ES energetikos politikos principai yra lygiagretūs ir lygiaverčiai. Tokia išvada daroma atsižvelgiant į glaudžias šių principų įgyvendinimo sąsajas (pavyzdžiui, tiek energetikos sektoriaus konkurencingumas, tiek

darni plėtra skatina tiekimo saugumą). Lietuva hierarchizuoja šiuos tris ES energetikos politikos principus, pirmenybę teikdama tiekimo saugumui, paskui – konkurencingumui ir galiausiai mažiausiai dėmesio skirdama darniai energetikos plėtrai. Šiuo atveju galima išvėlgti aiškią skirtį tarp Europos Komisijos pozicijos lygiaverčiai traktuoti visus tris ES energetikos politikos principus ir Lietuvos interesų šiuos principus hierarchizuoti pirmenybę neabejotinai teikiant tiekimo saugumui. Atsižvelgiant į bendruosius ES energetikos politikos principus ir tai, kad Europos Komisija ir Lietuva juos traktuoja skirtingai, galima teigti, kad Lietuvos prioritetai ir pozicija ES energetikos politikos atžvilgiu yra koncentruota – orientuota į kelių svarbiausių energetinio saugumo tikslų įgyvendinimą, o ES energetikos politikos darbotvarkė yra labiau išskaidyta – orientuota į visa apimančias priemones, kurios gali kompleksiskai užtikrinti energetinį saugumą. Tokia į kelis svarbiausius tikslus sutelkta Lietuvos energetikos politikos logika yra gana lengvai paaiškinama objektyviais veiksniais. Lietuva, kaip ir kitos Baltijos šalys, ES strateginiuose energetikos politikos dokumentuose įvardijama kaip energijos sala. Akivaizdu, kad, esant energijos salos statusui, tenka hierarchizuoti valstybės energetinius interesus, nes šiuo atveju gyvybinis valstybės tikslas – galimybė „išplaukti“ iš tos salos (tiekimo saugumo principas), o tik tada gali būti rūpinamasi, kiek tai kainuos (konkurencingumo principas) ir kaip tai bus padaryta nepažeidžiant aplinkosaugos interesų (darnios plėtros principas). Kitaip tariant, Lietuvos energetiniai interesai ES energetikos politikos atžvilgiu pirmiausia yra tradiciniai (susiję su energijos išteklių tiekimo saugumu), o ES interesai gali būti traktuojami kaip postmodernūs (daug dėmesio skiriama konkurencingumo ir aplinkosaugos aspektams).

Šie keturi Lietuvos interesai ES energetikos politikos atžvilgiu nėra grindžiami vienu nuosekliu ir konkrečiu Lietuvos strateginiu dokumentu, tačiau jie pirmiausia išskiriami apžvelgiant Lietuvos *ad*

hoc pozicijas dėl Europos Sąjungos energetikos politikos. Todėl, nors šie Lietuvos interesai šiuo metu ES energetikos politikos darbotvarkėje gali būti traktuojami kaip svarbiausi, ateityje, atsižvelgiant į jų įgyvendinimo laipsnį, jų svarba ir vidinė struktūra gali gerokai keistis. Pažymėtina, kad išskirtieji Lietuvos interesai ES energetikos politikos atžvilgiu negali būti hierarchizuojami – vieno ar kito intereso svarbą aktualina ES politinis procesas, t. y. konkreti ES energetikos politikos darbotvarkė.

4. Svarbiausi ES energetinio saugumo darbotvarkės klausimai

Viena svarbiausių Lietuvos energetinių interesų įgyvendinimo erdvių – ES energetikos politika, todėl šios politikos turinys Lietuvai yra ypač aktualus. Nors savarankiška ES energetikos politika pradėjo formotis tik 2005–2006 metais, šis procesas gana greitai įgavo labai didelį pagreitį. Šiuo metu ES energetikos politika gali būti įvardyta kaip kompleksinė, nes apima daugelį energetinio saugumo klausimų: energijos vidaus rinkos kūrimo, tiekimo saugumo didinimo, aplinkosaugos užtikrinimo, energijos išteklių taupymo, pažangių technologijų plėtros ir kitus. Nors dabartinė ES energetikos politikos darbotvarkė yra gana plati, chronologiškai galima skirti svarbiausius dabartinės bendros ES energetikos politikos formavimosi etapus, kurie rodo, kad ES energetikos politika formavosi kryptingai ir nuosekliai, nors ir ne iš karto apėmė Lietuvai aktualių energetinių problemų sprendimo priemones (žr. lentelę p. 102).

Apžvelgus svarbiausius ES energetikos politikos strateginius dokumentus galima teigti, kad šie dokumentai *in corpore* iš esmės atitinka svarbiausius Lietuvos energetinius interesus. Taigi esami strateginiai ES energetikos politikos dokumentai yra tinkamas pagrindas Lietuvos energetiniam saugumui stiprinti. ES energetikos politikos dokumentuose pirmiausia pabrėžiama būtinybė sukurti ES

Lentelė. Strateginiai ES energetikos politikos dokumentai ir jų suderinamumas su Lietuvos energetiniais interesais

Strateginis ES energetikos politikos dokumentas	Svarbiausios dokumento nuostatos (turinys)	Lietuvai aktualios dokumento nuostatos
2006 m. kovo 8 d. Europos Komisijos Žalioji knyga „Europos Sąjungos tausios, konkurencingos ir saugios energetikos strategija“	Identifikuotos trys svarbiausios ES energetikos politikos dimensijos ir kartu iššūkis ES energetikos politikai – kaip suderinti tausų vystymąsi, konkurencingumą ir saugų tiekimą. Išskirtos šešios prioritetinės ES energetikos politikos kryptys: a) konkurencingumas ir vidaus energijos rinka; b) įvairesni energijos šaltiniai; c) solidarumas; d) tausius vystymasis; e) naujovės ir technologijos; f) išorės politika	Lietuva kartu su kitomis Baltijos valstybėmis įvardyta kaip energijos požiūriu izoliuota „energijos sala“ ir nuo likusios Bendrijos dalies atskirta teritorija ⁹
2007 m. sausio 10 d. Europos Komisijos paskelbtas dokumentų rinkinys „Energetika besikeičiančiam pasauliui“	Nustatyti lygiaverčiai ES energetikos politikos tikslai: konkurencingumas, tiekimo saugumas ir darni plėtra	Dokumentų rinkinys apėmė iš esmės visas svarbiausias energetinio saugumo dimensijas, nors ir nebuvo išskirtos prioritetinės priemonės, kurios būtų ypač aktualios Lietuvai
2007 m. kovo 8–9 d. Europos Vadovų Tarybos patvirtintas Europos Tarybos 2007–2009 m. veiksmų planas „Energetikos politika Europai“	Patvirtintas EK siūlymas europinės svarbos prioritetiniams projektams ¹⁰ paskirti Europos koordinatorius, kurie turėtų paspartinti bendros ES energetikos sistemos kūrimo procesus	Vienas iš keturių europinės svarbos prioritetinių projektų, kuriam buvo paskirtas Europos koordinatorius, yra jungiamoji Vokietijos, Lenkijos ir Lietuvos elektros energijos linija
2007 m. rugsėjo 19 d. Europos Komisijos pateiktas trečiasis teisės aktų pasiūlymų paketas, kurio paskirtis – baigti kurti ES elektros ir dujų rinką	Trečiojo teisės aktų paketo paskirtis – baigti kurti ES elektros ir dujų rinką atskiriant (angl. <i>unbundling</i>) energijos gamybos, tiekimo ir skirstymo veiklas	Lietuva, neturėdama techninių galimybių pasirinkti alternatyvų dujų tiekėją, priversta taikyti dalinių veiklų atskyrimo modelį. Kita vertus, šis paketas Lietuvą skatina greičiau plėtoti energetinės infrastruktūros jungtis su kitomis ES valstybėmis, o abipusiškumo principas turėtų mažinti išorės subjektų (pavyzdžiui, Rusijos kompanijos „Gazprom“) veiklos ES erdvėje galimybes

Lentelės tęsinys

Strateginis ES energetikos politikos dokumentas	Svarbiausios dokumento nuostatos (turinys)	Lietuvai aktualios dokumento nuostatos
2007 m. lapkričio 22 d. Europos Komisijos pateiktas Europos strateginis energijos technologijų planas	Numatyta stiprinti technologijas, padėsiančias mažinti aplinkos taršą, didinti atsinaujinančių energijos išteklių vartojimą ir energijos išteklių atsargas	Lietuvai aktualios energijos taupymo ir atsinaujinančių energijos išteklių vartojimo didinimo priemonės, taip pat pabrėžiami transeuropiniai energijos tinklai (TEN-T), kurie yra viena iš prielaidų Lietuvos energetinę infrastruktūrą sujungti su kitų ES valstybių energijos tinklais
2008 m. sausio 23 d. Europos Komisijos pateiktas klimato kaitos stabdymo energetikos teisės aktų projektų paketas	Iki 2020 metų siekiama 20 proc. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas, 20 proc. padidinti atsinaujinančių energijos išteklių vartojimą ir 20 proc. – energijos vartojimo efektyvumą ¹¹	ES valstybėms narėms numatyti individualūs tikslai – 2020 metais Lietuvoje atsinaujinančių energijos išteklių dalis turėtų sudaryti 23 proc. visų sunaudojamų energijos išteklių. Taigi Lietuvoje suvartojamų atsinaujinančių energijos išteklių dalis turėtų būti didesnė nei ES vidurkis
2008 m. lapkričio 13 d. „ES energetinio saugumo ir solidarumo veiksmų planas: antroji strateginė energetikos peržiūra“	Visapusiškas ES energetikos politikos dokumentas, kuriuo siekiama: a) stiprinti ES valstybių solidarumą plėtojant energetikos tinklus; b) sukurti energetinio saugumo ir solidarumo veiksmų planą; c) didinti energijos vartojimo efektyvumą ES valstybėse	Lietuvai aktualios visos svarbiausios šio dokumento nuostatos, nes juo siekiama stiprinti ES valstybių narių solidarumą esant energijos išteklių tiekimo sutrikimams, skatinti energijos taupymą ir apskritai sudaryti prielaidas didesniai energijos išteklių tiekimo saugumui
2009 m. birželio 17 d. Europos Komisijos prezidento ir Baltijos jūros regiono valstybių atstovų pasirašytas memorandumas dėl Baltijos energetikos rinkos jungčių plano (angl. <i>Baltic Energy Market Interconnection Plan</i> , BEMIP)	Baltijos energetikos rinkos jungčių planas – regioninė iniciatyva integruoti Baltijos jūros regiono valstybes į ES energetinės infrastruktūros tinklus. Parengtas planas iš kitų ES energetikos politikos dokumentų išsiskiria konkretumu ir visapusiškumu, pirmiausia pabrėžiami (projektuojami) elektros energijos ir gamtinių dujų infrastruktūros tinklai	Beprecedentis ES energetikos politikos dokumentas, tiek formos, tiek turinio požiūriu. Planą inicijavo Europos Komisija Lietuvai aktyviai informuojant ES valstybes ir EK apie galimus elektros tiekimo sutrikimus ir apskritai energetinio saugumo problemas po Ignalinos atominės elektrinės antrojo bloko uždarymo. Atsižvelgiant į tai, kad Baltijos energetikos rinkos jungčių planas yra Lietuvos aktyvios politikos ES lygmeniu rezultatas, planas iš esmės turėtų padėti spręsti svarbiausią Lietuvos energetinio saugumo problemą – energetinę izoliaciją nuo kitų ES valstybių

Šaltinis: autoriaus parengta lentelė pagal strateginius ES energetikos politikos dokumentus. Žr. European Strategies // http://ec.europa.eu/energy/strategies/index_en.htm [žiūrėta 2008 11 17].

energijos vidaus rinką, didinti atsinaujinančių energijos išteklių vartojimą ir skatinti energijos išteklių taupymą. Tačiau ES lygmeniu kur kas mažiau dėmesio skiriama kitiems Lietuvos energetiniams interesams – ES išorės energetikos politikai ir energijos išteklių tiekimo saugumui. Kita vertus, pažymėtina, kad ES lygmeniu kaskart vis daugiau dėmesio skiriama vienam svarbiausių Lietuvos energetinių interesų – tiekimo saugumui – didinti. Tokia ES energetikos politikos dokumentų turinio evoliucija rodo, kad ateityje ES vis labiau plėtos išorės energetikos politiką, kuri šiuo metu iš esmės yra tik fragmentiška. Apibendrinant galima teigti, kad aktualiausios Lietuvai ES energetikos politikos nuostatos iš esmės yra sutelktos keliuose svarbiausiuose dokumentuose: a) 2006 metų EK Žaliojoje knygoje; b) 2007 metais Europos Vadovų Tarybos patvirtintame Europos Tarybos Veiksmų plane; c) 2007 metais Europos Komisijos pateiktame trečiajame teisės aktų pasiūlymų pakete; d) 2008 m. lapkričio 13 d. „ES energetinio saugumo ir solidarumo veiksmų plane: antroji strateginė energetikos peržiūra“; e) 2009 m. birželio 17 d. Europos Komisijos pirmininko ir Baltijos jūros regiono valstybių atstovų pasirašytas memorandumas dėl Baltijos energetikos rinkos jungčių plano. Žinoma, šiuos ES energetikos politikos strateginius dokumentus papildė ir 2007-ųjų gruodį pasirašyta Lisabonos sutartis. Ši sutartis ES energetinio saugumo užtikrinimui ypač svarbi, nes pirmą kartą ES energetikos politika taip plačiai aptariama potencialiai pirminiame ES teisės akte¹². Sutartyje taip pat nurodyta nemažai naujų priemonių ES valstybių energetiniam saugumui stiprinti, pavyzdžiui, numatytas ES energetinio solidarumo principas. Vis dėlto pažymėtina, kad Lietuvai reikšmingi visi išvardyti ES energetikos politikos dokumentai *in corpore*, nes atskirai jų nuostatos neatitinka Lietuvos intereso formuoti kuo visapusiškesnę ir daugiaplanę ES energetikos politiką.

Vertinant visų svarbiausių 2006–2009 metais priimtų ES energetikos politikos dokumentų turinį akivaizdu, kad ES energetikos politi-

kos nuostatos plėtojosi dviem svarbiausiomis kryptimis: viena vertus, laipsniškai buvo plečiama ES energetinio saugumo darbotvarkė, kita vertus, iš pradžių identifikuotos Baltijos valstybių, įvardytų energetinė sala, problemos galiausiai buvo konkretintos aiškiais planais, kaip galėtų būti sprendžiama Baltijos valstybių energetinės atskirties nuo kitų ES valstybių problema.

5. Lietuvos vaidmuo formuojant ES energetikos politiką

Tai, kad iš esmės tuo pačiu metu Lietuva tapo Europos Sąjungos nare ir ES pradėjo formuotis energetikos politika, nėra atsitiktinumas, nes būtent Vidurio ir Rytų Europos valstybių narystė Europos Sąjungoje daugiausia skatino ir bendros ES energetikos politikos formavimosi procesą. Lietuvos vaidmuo formuojant ES energetikos politiką dėl didelio Lietuvos suinteresuotumo šia politika 2004–2009 metais neabejotinai buvo ypač svarbus. Būtent šiuo laikotarpiu Lietuva tapo viena iš ES energetikos politikos formavimąsi ypač skatinančių varamųjų jėgų.

Siekiant įvertinti Lietuvos vaidmenį ES energetikos politikos formavimosi procese, galima išskirti bent dvi Lietuvos poveikio ES energetikos politikai dimensijas: a) apskritai Lietuvos įtaka ES energetikos politikos formavimuisi Lietuvai aktyviai remiant šios politikos poreikį; b) Lietuvos įtaka konkrečioms ES energetikos politikos nuostatomis ir jų turiniui.

Atsižvelgiant į iš esmės revoliucinį ES energetikos politikos formavimosi procesą ir šio proceso pagreitį, neabejotinai galima teigti, kad tai visiškai atitiko Lietuvos interesą kuo greičiau formuoti bendrą Europos Sąjungos energetikos politiką. O vertinant Lietuvos įtaką konkrečioms ES energetikos politikos nuostatomis, Lietuvos įtaką galima skaidyti dar į dvi poveikio dimensijas: a) Lietuvos vaidmuo inicijuojant ES energetikos politikos dokumentus ar teikiant ES ener-

getikos politikos nuostatų projektus (politikos iniciatyvos funkcija); b) Lietuvos įtaka kitų ES valstybių ar ES institucijų teikiamiems dokumentams keičiant ar koreguojant šių dokumentų turinį (politikos koregavimo funkcija).

Lietuvos vaidmenį inicijuojant ES energetikos politikos dokumentus ar teikiant ES energetikos politikos nuostatų projektus pirmiausia būtina įvertinti makrolygmeniu. Šiuo atveju galima išskirti du svarbiausius Lietuvos dalyvavimo formuojant ES energetikos politiką kanalus: a) tarptautinės energetikos konferencijos; b) įtaka Europos Sąjungai pirmininkaujančių valstybių prioritetams siekiant į juos integruoti energetinio saugumo klausimus. Pirmuoju atveju Lietuvos įtaka ES energetikos politikai buvo vykdoma pirmiausia *ad hoc* principu organizuojant tarptautines konferencijas ir forumus, kurių paskirtis – ES valstybes nares supažindinti su Lietuvos prioritetais ES energetikos politikos atžvilgiu ir skatinti atitinkamų nuostatų susiformavimą ES energetikos politikos dokumentuose. Antruoju atveju Lietuva ES energetikos darbotvarkę formavo sistemingiau – per ES pirmininkaujančias valstybes nares siekdama nuosekliai perteikti sau aktualius ES energetikos politikos klausimus.

2004–2009 metais galima išskirti bent keletą svarbių tarptautinių konferencijų, kurias surengė Lietuva, siekdama ES energetikos politiką kuo labiau suderinti su savo nacionaliniais interesais:

- 1. 2007 m. spalio 10–11 d. Vilniaus energetikos saugumo konferencija „Atsakinga energetika – atsakingiems partneriams“.** Konferencijos tikslas – atkreipti dėmesį į poreikį aktyviau formuoti Europos Sąjungos išorinę energetikos politiką ir pirmiausia paskatinti šios politikos formavimąsi Slovėnijos pirmininkavimo ES metu 2008-ųjų pirmojoje pusėje. Konferencijos rekomendacijose „Europos energetikos politikos išorės dimensijos stiprinimas Rytų kaimynų atžvilgiu“ pabrėžiama, kad visuose svarbiausiuose strateginiuose ES energetikos politikos dokumentuose mažiausiai dėmesio skiriama tarptautinei ES energetikos politikai, išryškina-

mas ES vidaus ir išorės energetikos politikos sąryšis, apžvelgiami ES energetiniai santykiai su gretimomis rytinėmis valstybėmis. Galiausiai suformuluojamos rekomendacijos, kokiais principais turėtų būti grindžiami ES ir Rusijos santykiai energetikos sektoriuje ir kokios priemonės turėtų būti naudojamos, kad būtų efektyviau plėtojama ES energetikos politikos išorinė dimensija¹³. Ši, kaip ir kitos panašaus pobūdžio konferencijos, Lietuvai pirmiausia buvo naudinga tuo, kad padėjo iškristalizuoti svarbiausius savo energetinius interesus ir kitoms ES valstybėms bei institucijoms pristatyti savo energetinio saugumo darbotvarkę.

- 2. 2008 m. lapkričio 4 d. konferencija Berlyne „Strateginė energetikos politikos peržiūra Europoje: stiprinant energetinį saugumą ir išorės energetikos politiką“** (angl. *Strategic Energy Review in Europe: Enhancing Energy Security and External Energy Policy*). Konferencijos tikslas – ES energetinio saugumo ir solidarumo veiksmų plano priėmimo kontekste atsižvelgti į poreikį stiprinti ES išorės energetikos politiką. Lietuva, rengdamasi ES strateginei energetikos politikos peržiūrai, parengė neoficialų dokumentą, kurio svarbiausias leitmotyvas – lygia greta su ES vidaus energetikos politika ES darbotvarkėje turėtų būti sutelkiamos koordinuotos pastangos mažinti ES priklausomybę nuo išorinių energijos tiekėjų, trečiųjų šalių monopolijų, diversifikuoti energijos išteklių tiekimą ir stiprinti ES išorės energetikos politiką¹⁴. Pabrėžtina, kad ši konferencija prisidėjo ir prie 2008 m. lapkričio 13 d. parengto ES dokumento „ES energetinio saugumo ir solidarumo veiksmų planas: antroji strateginė energetikos peržiūra“ rezultatų. Šiame ES energetinio saugumo ir solidarumo veiksmų plane pirmenybė teikiama penkioms kryptims: 1) poreikiui sukurti reikalingą infrastruktūrą ir įvairinti energijos šaltinius; 2) išorės santykiams energetikos srityje; 3) naftos ir dujų atsargoms bei reagavimo į krizes mechanizmams; 4) energijos vartojimo efektyvumui; 5) geriausiam ES vietinių energijos išteklių

panaudojimui¹⁵. Šiuo atveju akivaizdu, kad daugiausia dėmesio šiame strateginiame ES energetikos politikos dokumente skiriama ES išorės energetikos politikai ir priemonėms, susijusioms su efektyviu šios politikos įgyvendinimu.

Lietuvos įtaka kitų ES valstybių ar ES institucijų rengiamiems dokumentams keičiant ar koreguojant šių dokumentų turinį akivaizdžiausiai pasireiškė svarstant 2008 m. sausio 23 d. Europos Komisijos pateiktą klimato kaitos stabdymo teisės aktų projektų paketą; taip pat specifinėje Lietuvos įtakos ES energetikos politikai erdvėje – siekiant modifikuoti Lietuvos išpareigojimą pagal Stojimo į ES sutarties 4 protokolą iki 2009 m. gruodžio 31 d. uždaryti Ignalinos atominės elektrinės antrąjį bloką.

ES energetikos politikos sėkmę bent jau tikslų lygmeniu atspindi vadinamoji politika „triskart po dvidešimt iki 2020 metų“ (2008 m. sausio 23 d. EK klimato kaitos stabdymo teisės aktų projektų paketas) – 20 proc. sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijas, 20 proc. padidinti atsinaujinančių energijos šaltinių vartojimą ir 20 proc. padidinti energijos vartojimo efektyvumą.

Lietuva kiekybinių ES energetikos politikos rodiklių atžvilgiu (triskart po dvidešimt) laikėsi pasyvios – gynybinės pozicijos, stengdamasi kuo labiau sumažinti Europos Komisijos Lietuvai nustatytus santykinai aukštus rodiklius.

2008 m. sausio 23 d. Europos Komisijos pateiktame klimato kaitos stabdymo teisės aktų projektų pakete siūloma, kad 2020 metais atsinaujinančių energijos šaltinių dalis Lietuvoje sudarytų 23 proc. visų sunaudojamų energijos išteklių. Kitaip tariant, Lietuvoje atsinaujinančių energijos šaltinių dalis turėtų būti didesnė nei bendras visai Europos Sąjungai nustatytas vidurkis – 20 proc. Atsižvelgiant į prognozuojamą energijos išteklių vartojimo didėjimą, Lietuvos galimybės atsinaujinančių energijos šaltinių dalį bendroje energijos struktūroje padidinti iki 23 proc. yra minimalios, todėl Lietuvai buvo svarbu šį jai taikomą atsinaujinančių energijos šaltinių rodiklį suma-

žinti. Kita vertus, dėl po Ignalinos atominės elektrinės antrojo bloko uždarymo Lietuvoje sumažėjusių elektros energijos gamybos pajėgumų jų vartojimas, netgi nedidinant atsinaujinančių energijos šaltinių vartojimo, dėl statistinio efekto santykinai padidės.

Tiek mažinant emisijas, tiek didinant atsinaujinančių energijos šaltinių vartojimą EK kaip atskaitos tašką, su kuriuo turėtų būti lyginami ES ir konkrečių ES valstybių narių pasiekimai, siūlė pasirinkti 2005-uosius, o Lietuvos interesus buvo atskaitos tašku pasirinkti 1990-uosius, nes tais metais Lietuvos emisijos buvo gerokai didesnės nei 2005-aisiais, o atsinaujinančių energijos šaltinių buvo vartojama kur kas mažiau nei 2005 metais. Taigi Lietuvai kuo ankstesnio laikotarpio (t. y. 1990 metų pasirinkimas), su kuriuo būtų lyginami emisijų sumažinimo ir atsinaujinančių energijos šaltinių vartojimo didėjimo rodikliai, buvo naudingesnis, nes leido įgyvendinant tas pačias priemones daug didesniu procentu sumažinti emisijas ir padidinti atsinaujinančių energijos šaltinių vartojimą.

Nors šie ES įsipareigojimai yra ne tik ambicingi, bet ir labai konkretūs, ne mažesnę ES energetikos politikos pridėtinę vertę turi ne kiekybiniai, o kokybiniai rodikliai. Kaip svarbiausi ES energetikos politikos sėkmės indikatoriai gali būti išskiriami šie: ES dujų ir elektros vidaus energetikos rinkos formavimas, solidarumo principas tarp ES valstybių narių siekiant užtikrinti nepertraukiamą naftos, gamtinių dujų ir elektros energijos tiekimą, bendra išorės energetikos politika.

Natūralu, kad Lietuvos ekonomikos (makrolygmeniu) ir Lietuvos verslo (mikrolygmeniu) interesus buvo ir yra – kuo mažesnės energijos išteklių gavybos ir panaudojimo sąnaudos. Visi trys ES kiekybiniai energetikos politikos tikslai (emisijų mažinimas, atsinaujinančių energijos šaltinių vartojimo didinimas, energijos efektyvumo didinimas) reikalauja didelių papildomų investicijų. Šioms investicijoms būdinga tam tikra specifika, mažinanti motyvaciją jas vykdyti – jų atsiperkamumas gali išryškėti tik ilguoju laikotarpiu.

Lietuvos pozicija ES energetikos politikos kokybinių aspektų atžvilgiu (ES valstybių narių solidarumo principas, ES išorės energetikos politika ir kt.) gali būti įvardyta kaip aktyvi – puolamoji. Priešingai nei yra su kiekybiniais ES energetikos politikos rodikliais, šiuo atveju Lietuvos pasirinktos strategijos tikslas – kuo ambicingesnė ES energetikos politika. Lietuvos aktyvios – puolamosios strategijos priežastys dėl kokybinių ES energetikos politikos nuostatų visiškai aiškios ir objektyvios – Lietuva neturi energetinės infrastruktūros jungčių su kitomis ES valstybėmis, o Lietuvos priklausomybė nuo išorinių energetikos išteklių tiekėjos (Rusijos) yra ypač didelė.

Taigi Lietuvos vaidmuo formuojant ES energetikos politiką vertintinas nevienareikšmiškai. Viena vertus, Lietuva gana vangiai reaguavo ir iki šiol pasyviai reaguoja į ES energetikos politikos nuostatas, kuriomis suformuluojami konkretūs įsipareigojimai ES valstybėms narėms, ir stengiasi savo įsipareigojimus kuo labiau sumažinti. Kita vertus, Lietuvos vaidmuo ES įtvirtinant ES valstybių narių tarpusavio solidarumo principą ir formuojant ES išorės energetikos politiką yra ypač aktyvus ir Lietuva šiuo atveju yra viena svarbiausių ES valstybių narių, formuojančių ir ginančių šiuos ES energetikos politikos principus. Vis dėlto tokia dvilypė Lietuvos pozicija dėl ES energetikos politikos neturėtų būti traktuojama kaip nenuosekli ir prieštaringa. Lietuvos logika ES energetikos politikos atžvilgiu yra nuosekli ir gana elementari. *Pirma*, skatinti tas ES energetikos politikos iniciatyvas ir priemones, kurios gali padėti Lietuvai visapusiškai integruotis į ES energetikos sistemą, ir kelti bei remti tokias iniciatyvas, kurios ES leistų kalbėti vienu balsu su išorės tiekėjais (pirmiausia, su Rusija). *Antra*, riboti ir kuo labiau adaptuoti tas ES energetikos politikos priemones, kurios Lietuvos ekonomikai ir verslui pridarytų papildomų išlaidų. Kitaip tariant, Lietuva 2004–2009 metais buvo aktyvi ES energetikos politikos iniciatyvų rėmėja ir skatintoja makrolygmeniu, tačiau santykinai mažiau rėmė ES energetikos politikos priemones, kurios, nors jomis ir siekiama aplinkosauginių tikslų ar konkurencin-

gesnės aplinkos, lemia papildomas išlaidas valstybei ar konkrečioms įmonėms.

Siekdama pakeisti savo įsipareigojimą pagal Stojimo į ES sutarties 4 protokolą iki 2009 m. gruodžio 31 d. uždaryti Ignalinos atominės elektrinės antrąjį bloką, Lietuva ypač aktyvią politiką vykdė 2008 metais¹⁶. Ji savo interesus ES lygmeniu bandė ginti veiklą sutelkdama į komisiją energijos tiekimo saugumo po 2009 metų problemoms nagrinėti. Nors ši komisija jai neoficialiai kėlto tikslo (pratęsti Ignalinos atominės elektrinės veikimą) nepasiekė, Lietuva ES lygmeniu pasiekė bent dviejų reikšmingų rezultatų: 1) kad būtų panaikinta Baltijos valstybių energetinė izoliacija, EK pasiūlė parengti Baltijos energetikos rinkos jungčių planą; 2) 2008 m. gruodžio 11–12 d. Europos Vadovų Tarybos susitikime buvo nuspręsta dėl padidėsiančios taršos uždarius Ignalinos atominę elektrinę Lietuvai kompensuoti taršos leidimus (skiriant papildomą taršos leidimų kvotą pagal konkretų poreikį). Taigi Lietuvai pavyko pasiekti du svarbius strateginius laimėjimus įgyvendinant specifinį (tik Lietuvai aktualų) energetikos politikos interesą – šiuo atveju pažymėtina, kad Lietuvai pasiekti rezultatai svarbūs tiek energetinio saugumo (Baltijos energetikos rinkos jungčių plano rengimas), tiek ekonominiu (papildomos taršos leidimų kvotos skyrimas) požiūriu¹⁷.

Atsižvelgiant į svarbiausius keturis Lietuvos interesus ES energetikos politikos atžvilgiu ir 2004–2009 metų ES energetikos politikos formavimosi rezultatus, galima išskirti keletą svarbiausių Lietuvos laimėjimų, patvirtinančių jos poveikį ES energetikos politikai:

1. Sustiprėjęs ir nuolat besiplečiantis dėmesys ES išorinei energetikos politikai. Šiuo atveju svarbu pabrėžti, kad Lietuvai iš esmės pavyko pakeisti pakopinę ES energetikos formavimosi logiką (ES vidaus rinka → ES vidaus energetikos politika → ES išorės energetikos politika) į nuosekliai lygiagrečią ir subalansuotą energetikos politikos formavimosi logiką (ES vidaus energetikos politika ↔ ES išorės energetikos politika).

2. **Stiprėjantis ES dėmesys Baltijos valstybių energetinės izoliacijos problemai** pradedant 2006 metų EK Žaliaja knyga, kurioje pirmą kartą įvardyta „energijos salos“ problema, baigiant 2008-ųjų pabaigoje EK pateiktu konkrečiu siūlymu parengti „Baltijos energetikos rinkos jungčių planą“, kurio rezultatas – 2009 m. birželio 17 d. patvirtintas visapusiškas ir sistemingas energetikos jungčių Baltijos jūros regione plėtojimo planas, numatantis konkrečių energetinių jungčių projektus ir šių projektų įgyvendinimo datas.
3. **Vis glaudesnis ES energetikos politikos susiejimas su kitomis ES integracijos sritimis.** ES energetikos politikos susiejimas su kitomis ES integracijos sritimis ne tik išplečia ES energetikos politikos turinį, bet ir padeda efektyviau ir visapusiškiau įgyvendinti svarbiausias ES energetikos politikos nuostatas. Pažymėtina, kad Europos kaimynystės politika jau tapo tradiciniu ES energetikos politikos domenu – Lietuvai tai ypač naudinga, nes vienu metu ne tik išplečiamas ES energetikos politikos turinys, bet ir stiprinama išorinė ES energetikos politikos dimensija.
4. **Tiekimo saugumo principų pabrėžimas.** Nors visi trys ES energetikos politikos principai (tiekimo saugumas, konkurencinumas ir darni plėtra) yra lygiaverčiai, ES energetikos politikos darbotvarkėje *de facto* vis daugiau dėmesio pradedama skirti tiekimo saugumo problematikai, kuri pradiniuose ES energetikos politikos formavimosi etapuose nebuvo pabrėžiama. Pavyzdžiui, Lisabonos sutartyje ypatingą svarbą įgauna energetinio solidarumo principas – toks tiekimo saugumo konkrečiai ir energetikos politikos apskritai reglamentavimas pirminėje ES teisėje neabejotinai yra ir Lietuvos Europos politikos laimėjimas.

6. ES energetikos politikos raidos perspektyvos ir galimos erdvės Lietuvos prioritetams įgyvendinti

Lietuvos poveikis ES energetikos politikos formavimuisi 2004–2009 metais gali būti įvardytas kaip sėkmingas ir rezultatyvus, tačiau būtina pažymėti, kad šiuo metu ES energetikos politikos darbotvarkė pirmiausia orientuojama į plotį, o ne į gylį. Ateityje vis daugiau dėmesio ES lygmeniu turėtų būti skiriama konkrečioms ES energetikos politikos sritims plėtoti.

ES energetikos politikos raidos kryptis ir tendencijas trumpuoju laikotarpiu galima prognozuoti remiantis 2009 metų EK teisėkūros ir darbo programa¹⁸. Šioje programoje pabrėžiama, kad 2009 metais ES siekiama skatinti energijos tiekimo patikimumą, didinti energijos vartojimo efektyvumą, plėtoti naujoviškas netaršias technologijas ir kovoti su klimato kaita. Europos Sąjungoje prioritetinė turėtų būti energijos tiekimo patikimumo didinimo strategija, kurios tikslas – naujasias ES valstybes nares prijungti prie Europos tinklo ir pagerinti bei įvairinti energijos išteklių tiekimo iš ES nepriklausančių valstybių galimybes. Plėtojant Europos kaimynystės politiką ypatingą dėmesį ketinama skirti energijos tiekimo patikimumo ir klimato kaitos problemoms. Praktinių svertų Europos kaimynystės politikoje stiprinti energetikos dimensiją suteikia 2009 metų pirmojoje pusėje inicijuota ir patvirtinta ES Rytų partnerystės programa¹⁹.

Atsižvelgiant į EK teisėkūros ir darbo programoje išskirtus prioritetus galima teigti, kad trumpuoju laikotarpiu ES energetikos politikos darbotvarkė Lietuvos energetiniams interesams įgyvendinti bus ypač palanki. Planuojama ES energetikos politikos darbotvarkė visiškai atitiks visus keturis Lietuvos interesus ES energetikos politikos atžvilgiu, nes bus: 1) stiprinama ES išorės energetikos politika; 2) naujasias ES nares stengiamasi integruoti į ES senbuvių energetinės infrastruktūros tinklą; 3) Europos kaimynystės politikoje daug dėmesio bus skiriama energijos tiekimo patikimumo ir klimato kaitos problemoms; 4) pabrėžiamas poreikis didinti energijos išteklių tie-

kimo patikimumą ir saugumą. Tai, kad perspektyvinė ES energetikos politikos darbotvarkė visiškai atitinka svarbiausius Lietuvos ES energetikos politikos prioritetus, dar kartą patvirtina, jog Lietuvos įtaka ES energetikos politikos formavimuisi buvo ir iki šiol yra ypač didelė.

EK teisėkūros ir darbo programoje išskirti prioritetai tiesiogiai koreliuoja ir su strateginiais Lietuvos Europos politikos dokumentais. Viename svarbiausių strategines politines Lietuvos veikimo ES lygmeniu gaires nustatančių dokumentų – Lietuvos Europos Sąjungos politikos 2008–2013 metų kryptyse²⁰ – iš esmės jau tradiciškai pabrėžiami tie patys Lietuvos energetikos politikos prioritetai: aktyviai dalyvauti kuriant ES energetikos politiką, realizuoti trūkstamas energetikos jungtis ir taip panaikinti Lietuvos energetinę izoliaciją, diversifikuoti energijos išteklių šaltinius ir tiekimo būdus, mažinti Lietuvos priklausomybę nuo trečiųjų šalių, stiprinti išorinį ES valstybių narių energetinį saugumą, užtikrinti energijos efektyvumo didinimą ir atsinaujinančių energijos šaltinių plėtrą.

Atsižvelgiant į EK teisėkūros ir darbo programos bei Lietuvos Europos Sąjungos politikos 2008–2013 metų kryptis galima teigti, kad ES ir Lietuvos energetikos politikos prioritetai daugiausia sutampa su bendrosiomis ES energetikos politikos plėtros kryptimis. Tiek EK teisėkūros ir darbo programos nuostatos, tiek Lietuvos Europos Sąjungos politikos 2008–2013 metų kryptys rodo, kad Lietuva sugebėjo įgyvendinti du pirmuosius savo Europos politikos energetikos sektoriuje tikslus: a) aktyvinti patį ES energetikos politikos formavimosi procesą; b) adekvačiai pagal savo interesus suformuoti svarbiausias ES energetikos politikos kryptis. Todėl ateityje ES energetikos politikos fronte Lietuvai svarbiausia tinkamai įgyvendinti jau anksčiau užprogramuotą ES energetikos politiką.

Apskritai Lietuvai projektuojant tolesnį savo vaidmenį ES energetikos politikoje svarbu: a) apsibrėžti sritis arba dimensijas, kuriose Lietuva turėtų blokuoti ES lygmeniu keliamas iniciatyvas (nuostatas,

kurios Lietuvos energetikai yra ypač svarbios, ir sektorius, kuriuose Lietuva turėtų siekti pakeisti ES energetikos politikos nuostatas ar siekti išimčių); b) nustatyti savo proveržio sritis (t. y. dimensijas, kuriose Lietuva turi santykinį pranašumą arba ypač didelį interesą, todėl turėtų būti ypač aktyvi). Kitaip tariant, tikėtina, kad ateityje Lietuvos pozicija ES energetikos politikos atžvilgiu, kaip ir iki šiol, turėtų išlikti dvilypė – strateginių kokybinių ES energetikos nuostatų atžvilgiu Lietuva turėtų būti aktyvi ir aiškiai suvokti savo proveržio galimybes, o dėl kiekybinių ES energetikos politikos rodiklių Lietuvos pozicija turėtų būti santykinai santūri, t. y. labiau blokuojanti nei inicijuojanti. Pažymėtina, kad ES lygmeniu sutarus dėl gyvybinių ES energetikos rinkos kūrimo ir jos konkurencingumo didinimo priemonių bei dėl svarbiausių darnios plėtros principų, vis daugiau dėmesio turėtų būti skiriama kokybiniam ES energetikos politikos aspektams – ES išorės energetikos politikai ir praktinėms ES energetinio solidarumo įgyvendinimo priemonėms. Atsižvelgiant į tokią ES energetikos politikos slinktį iš mikroreguliavimo lygmenį į makrostrateginį lygmenį, Lietuvos vaidmuo ES energetikos politikos formavimo procese ateityje turėtų tik didėti. Juolab kad Lietuvos energetiniams prioritetams įgyvendinti ne tik bus palanki ES darbotvarkė, bet ir susiformuos palankios struktūrinės aplinkybės, pavyzdžiui, Lietuva 2013 metų antroje pusėje pirmininkaus Europos Sąjungai.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuva nuo pat narystės ES pradžios aktyviai prisidėjo prie ES energetikos politikos formavimo ir per labai trumpą laiką sugebėjo pasiekti konkrečių rezultatų. Akivaizdu, kad 2006 metais įvardytos Baltijos šalių energetinės atskirties problemos 2009 metais virto konkrečiais siūlymais, kaip šios energetinės atskirties būtų galima išvengti. Vienas paskutiniųjų ES strateginių dokumentų energetikos sektoriuje – Baltijos energetikos jungčių planas, kuriame pateikiami projektai Baltijos valstybių energetinėms jungtims su kitomis ES valstybėmis plėsti – beprecedentis žingsnis ES energetikos politikos formavimosi istorijoje. Šis

unikalus dokumentas rodo, kad ES ne tik apibrėžė savo energetikos politikos trajektoriją, bet jau pereina ir prie energetikos politikos įgyvendinimo.

2004–2009 metais ES bendra energetikos politika ir Lietuvos energetiniai interesai nuosekliai vis labiau panašėjo. Lietuvai pavyko išplėsti ir pagilinti ES energetikos politikos darbotvarkę, o Europos Sąjungos ir Lietuvos energetikos politikos prioritetų supanašėjimas vertintinas kaip Lietuvos Europos politikos laimėjimas, rodantis, kad Lietuvai pavyko savo nacionalinius interesus paversti visos ES energetikos politikos prioritetais.

NUORODOS IR PASTABOS

¹ Ankstesnės ES energetikos politikos iniciatyvos dėl ribotos apimties negali būti traktuojamos kaip energetikos politikos formavimasis, o tik kaip atskiros energetinio saugumo didinimo priemonės. Be to, anksčiau (XX a. devintajame ir dešimtajame dešimtmetyje) ES energetikos politika neturėjo savarankiško turinio, nes į Europos Komisijos (EK) kompetenciją energetikos politikos klausimai patekdavo kaip kitų ES politikų (pavyzdžiui, aplinkosaugos arba konkurencingumo) išvestinė. O sisteminė ir kompleksinė ES energetikos politika pradėjo formuotis tik 2005–2006 metais.

² Margarita M. Balmaceda. EU Energy Policy and Future European Energy Markets: Consequences for the Central and East European States, 2002, 6–10 // <<http://www.uni-mannheim.de/fkks/fkks27.pdf>> (žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 25 d.).

³ 2006 m. liepos 29 d. Rusijai sustabdžius naftos tiekimą naftotiekiu „Družba“, Lietuva naftą importuoja per Būtingės naftos terminalą. Nors teoriškai naftos importas jūra padidina Lietuvos galimybes naftą importuoti iš skirtingų valstybių, „Mažeikių nafta“ pirmiausia yra pritaikyta perdirbti „Urals“ tipo naftą, kuri importuojama būtent iš Rusijos (pirmiausia – Primorsko uosto). Pažymėtina, kad bent dalis „Mažeikių naftoje“ perdirbamos naftos turi būti „Urals“ tipo nafta, kuri išgaunama Rusijoje arba transportuojama per Rusiją. Šiuo atveju galima teigti, kad Lietuvos energetinę priklausomybę nuo Rusijos energijos išteklių didina ne tik importo priklausomybė (santykiškai didelė iš Rusijos importuojamų energetinių žaliavų proporcija), bet ir gamybos priklausomybė (būtinybė, kad bent dalis „Mažeikių naftos“ perdirbamos naftos būtų „Urals“ tipo).

⁴ Nacionalinėje energetikos strategijoje (patvirtintoje 2007 m. sausio 18 d. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu Nr. X-1046) teigiama, kad dėl Ignalinos atominės elektrinės uždarymo gamtinių dujų poreikis Lietuvoje gali padidėti iki 75 procentų.

⁵ Svarbiausias vidinės dimensijos tikslas – sukurti ES vidaus rinką, suformuoti ES valstybių energetinės infrastruktūros jungtis, didinti energijos vartojimo efekty-

vumą. Svarbiausias ES energetikos politikos išorinės dimensijos tikslas – užtikrinti tiekimo patikimumą ir diversifikuoti energijos išteklių tiekimą į ES vidaus rinką.

⁶ 2006 m. EK Žalioji knyga „Europos Sąjungos tausios, konkurencingos ir saugios energetikos strategija“, 2006 m. kovo 8 d. // <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0105:FIN:LT:PDF>> (žiūrėta 2009 m. gegužės 20 d.).

⁷ Vienas pirmųjų bandymų politiškai aukštu lygmeniu susieti ES išorės politiką ir ES energetikos politiką – 2006 m. lapkričio 20 d. ES aukštojo atstovo bendros užsienio ir saugumo politikos reikalams Chavjero Solanos kalba ES energetikos konferencijoje „ES išorės energetikos politikos link“ (angl. *Towards an EU External Energy policy*) // <http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/EN/discours/91788.pdf> (žiūrėta 2009 m. birželio 15 d.).

⁸ Šie svarbiausi ES energetikos politikos principai išskirti 2006 metais EK parengtoje Žaliojoje knygoje „Europos Sąjungos tausios, konkurencingos ir saugios energetikos strategija“, vėliau tiekimo saugumo, konkurencingumo ir darnios plėtros principai buvo nuosekliai patvirtinti kituose strateginiuose ES energetikos politikos dokumentuose, pavyzdžiui, 2007 m. sausio 10 d. EK dokumentų rinkinyje „Energetika besikeičiančiam pasauliui“. Šie trys ES energetikos politikos principai yra svarbiausios ES energetikos politikos ašys, su kuriomis siejamas ES energetinis saugumas ilguoju laikotarpiu.

⁹ Europos Komisija. 2006 m. Žalioji knyga „Europos Sąjungos tausios, konkurencingos ir saugios energetikos strategija“, 2006 m. kovo 8 d. // <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0105:FIN:LT:PDF>> (žiūrėta 2009 m. gegužės 2 d.).

¹⁰ Europinės svarbos prioritetiniai projektai buvo patvirtinti 2006 m. Europos Parlamento ir Europos Tarybos sprendimu Nr. 1364/2006/EB. Šiuo sprendimu buvo išskirti keturi prioritetiniai europinės svarbos projektai: a) jungiamoji elektros energijos linija tarp Vokietijos, Lenkijos ir Lietuvos; b) jūros vėjo energijos įrenginių jungtys Šiaurės Europoje; c) Prancūzijos ir Ispanijos elektros tinklų sujungimas; d) „Nabucco“ dujotiekis. Žr. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1364/2006/EB, nustatantis gaires transeuropiniams energetikos tinklams ir panaikinantį sprendimą Nr. 96/391/EB ir sprendimą Nr. 1229/2003/EB. 2006 m. rugsėjo 6 d. Europos Sąjungos oficialusis leidinys, 2006 09 22, Nr. L262/1 // <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:262:0001:0023:LT:PDF>> (žiūrėta 2009 m. balandžio 15 d.).

¹¹ Du kartus po 20 iki 2020-ųjų: Europos galimybė išspręsti klimato kaitos klausimus. 2008 m. sausio 23 d., Briuselis. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir regionų komitetui // <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0030:FIN:LT:PDF>> (žiūrėta 2009 m. balandžio 15 d.); Moving Forward Together on Energy Efficiency. 23.1.2008, Brussels. On a First Assessment of National Energy Efficiency Action Plans as Required by Directive 2006/32/EC on Energy End-use Efficiency and

Energy Services // <http://ec.europa.eu/energy/strategies/2008/doc/2008_01_climate_action_co2_capture_and_storage.zip> (žiūrėta 2009 m. balandžio 15 d.).

¹² Lisabonos sutartis gali būti įvardyta tik kaip potencialiai pirminis teisės aktas, nes pirminio teisės akto statusą ji įgaus tada, kai įsigalios.

¹³ „Europos energetikos politikos išorės dimensijos stiprinimas Rytų kaimynų atžvilgiu“, Vilniaus energetikos saugumo konferencijos 2007 „Atsakinga energetika atsakingiems partneriams“ rekomendacijos, 2007 m. spalio 10 d. // <http://www.vilniusconference2007.lt/slt/lib.files_full/19?sev=getfile> (žiūrėta 2009 m. rugpjūčio 25 d.).

¹⁴ Non-paper „Lithuania’s proposals on external energy policy and related aspects of the internal market in the framework of the 2nd Strategic Energy Review“, 2008 m. balandžio 16 d.

¹⁵ „ES energetinio saugumo ir solidarumo veiksmų planas: antroji strateginė energetikos peržiūra“, 2008 m. lapkričio 13 d. // <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0781:FIN:LT:DOC>> (žiūrėta 2009 m. balandžio 2 d.).

¹⁶ Pavyzdžiui, 2008 m. vasario 26 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 187 buvo sudaryta komisija energijos tiekimo saugumo po 2009 metų problemoms nagrinėti; šios komisijos pirmininku paskirtas Aleksandras Abišala. Komisijos kompetencijai buvo priskirta: 1) išnagrinėti Lietuvos energetinio saugumo po 2009 metų aplinkybes; 2) teikti Lietuvos Respublikos Vyriausybei informaciją ir pasiūlymus dėl galimų sprendimų Lietuvos energetinio saugumo klausimais; 3) konsultuotis su Europos Komisijos ir kompetentingais Europos Sąjungos valstybių narių atstovais dėl galimų bendrų veiksmų užtikrinant Lietuvos energetinį saugumą po 2009 metų.

¹⁷ Ž. Vaičiūnas. Europos Sąjungos energetikos politika: genezė, raida ir Lietuvos vaidmuo // Lietuva Europos Sąjungoje, metraštis 2004–2008. Vilnius: Eugrimas, 2009. P. 134.

¹⁸ 2009 m. Komisijos teisėkūros ir darbo programa „Geresnę ateities Europą kurkime šiandien“, Briuselis, 2008 m. lapkričio 5 d. // <http://ec.europa.eu/atwork/programmes/docs/clwp2009_lt.pdf> (žiūrėta 2009 m. kovo 17 d.).

¹⁹ Nors ES Rytų partnerystės programai įgyvendinti iki 2013 metų numatyta skirti tik 600 mln. eurų, tokia iniciatyva neabejotinai leidžia sukonkretinti Europos kaimynystės politikos turinį, į šią politiką visapusiškiau integruoti ir energetikos dimensiją.

²⁰ Lietuvos Europos Sąjungos politikos 2008–2013 metų kryptys „Daugiau Europos Lietuvoje ir Lietuvos Europoje!“ // <http://www.lrv.lt/ES_parama/09.01%20ES%20politika_dokumentas.pdf> (žiūrėta 2009 m. kovo 17 d.).

SUMMARY

COMMON EUROPEAN UNION ENERGY POLICY ON THE MAKING AND THE INTERESTS OF LITHUANIA

Common energy policy of the European Union is one of the most intensively developing EU integration fields. Still on the integration agenda of the EU the energy policy as such appeared just recently – the main principles of the EU energy policy were laid down during 2005 and 2006 and currently this issue is one of the topical problems in various EU summits.

Lithuania as the other states of Central and Eastern Europe has unique opportunity to participate actively in the process of the EU energy policy developments. Two different processes – the beginning of the EU membership and genesis of the EU energy policy – started simultaneously. According to this coincidence Lithuania has an unique opportunity to participate in the formation of the EU energy policy from its birth.

Lithuania perceives EU energy policy the key instrument for increasing its energy security. Consequently Lithuania is interested in adoption of EU energy policy according its priorities. The aims of this article are to evaluate the benefit of the EU energy policy for Lithuania, review the main elements of this policy as well as assess Lithuania's influence on EU energy policy.

EU energy policy considering its content is multi-dimensional because it involves plenty of energy issues: creation of common internal market, increasing the security of supply, environmental problems, development of renewable energy sources, increasing of energy efficiency, technology developments, etc.

Lithuania's interests in the agenda of the EU energy policy can be summarized in two main principles: 1) the formation of the consistent EU energy policy as soon as it is possible; 2) widening of the EU energy policy agenda including the principles of the security of supply, European neighbourhood policy and other areas.

The analysis of the main EU energy policy strategy documents indicates that EU energy policy is developing in favourable direction to Lithuania's interests. Moreover, recent EU energy policy strategy documents are more practically applicable while ensuring energy security of Lithuania comparing with the previous documents that mostly were orientated towards identification of energy security problems without offering solutions how to overcome it. Energy security problems of Baltic states, identified in 2006 at the European Commission energy Green Paper in 2009 were transformed to the particular plans how these problems could be solved. One of the recent EU energy policy document – Baltic Energy Market Interconnection Plan – is unprecedented activity by its regional form and its particularly clear and binding content. These developments for the first time of the EU energy policy history demonstrates that EU already drew the trajectory of its energy

policy and currently is moving towards the implementation stage of the main energy policy options.

Four main achievements can be identified showing that EU energy policy develops accordingly to the main Lithuania energy policy interests: 1) deepening and widening consideration for the external dimension of the EU energy policy; 2) comprehensive attitude towards the phenomenon of energy isolation of the Baltic states; 3) the integration of the EU energy policy towards other areas of EU integration; 4) increasing significance for the principle of security of supply.

Concluding statement of the article is that the priorities of the EU and Lithuania energy policy are converging. This fact can be qualified as the success of Lithuanian European policy indicating that Lithuania managed to transform its national energy policy interests towards priorities of the EU energy policy.